

УДК 378.14

ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ КОМП'ЮТЕРНОГО ПРОФІЛЮ

Карабін О.Й.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Розглянуто теоретичні основи професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю. Так, внаслідок врахування особливостей самореалізації себе як фахівця у сфері діяльності, самоактуалізації, самовдосконалення у процесі підготовки у вищому навчальному закладі, з'ясовано аспекти особистісного потенціалу майбутнього фахівця комп'ютерного профілю. Розглянуто особистісний підхід до самоактуалізації, самовираження, самопізнання, саморегуляції та самореалізації майбутнього фахівця. На організаційно-діяльничому етапі визначено деякі аспекти особистісного підходу до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю. Перспективно-пошуковий етап передбачає визначення особливостей професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю.

Ключові слова: інформатизація освіти, професійна підготовка, професійна компетентність, професійне становлення, особистісний потенціал, особистісний підхід, професійний саморозвиток.

Постановка проблеми. Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [3].

У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», в «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції до європейського освітнього простору» висвітлені вимоги до якості професійної підготовки майбут-

ніх учителів, яка має забезпечувати особистісно-професійний розвиток майбутнього педагога на засадах особистісної педагогіки [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю у повній мірі ще не розв'язана, але багато її аспектів досліджувалися вітчизняними й зарубіжними науковцями. Різні аспекти професійної діяльності розглядалися у працях С. С. Вітвицької, О. В. Вознюк, А. А. Дубасенюк, М. В. Левківського та ін. Досить багато вчених (Н. В. Баловсяк, І. В. Букреева, О. О. Головка, О. В. Добудько, Л. Д. Зеленська, О. В. Касаткіна, О. І. Кривошеєва, Н. М. Мурована, В. О. Назаренко, Ю. В. Пінчук, В. І. Саюк, Г. К. Селевко, С. О. Сисоєва,

Л. Г. Собко, А. В. Шишко та ін.) присвятили свої дисертаційні дослідження проблемі професійного саморозвитку майбутніх фахівців.

У зарубіжній педагогіці проблема професійної діяльності майбутнього фахівця стала предметом досліджень (Р. Квасниці, В. Ландшеєра, М. Леннона, П. Мерсера, М. Робінсона та ін.), особистісний підхід для відображення змісту і засобів професійного навчання, професійного саморозвитку (О. В. Бондаревська, В. В. Давидов, В. І. Данильчук, В. В. Серіков та ін.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Першочерговим завданням є формування особистості майбутніх фахівців комп'ютерного профілю здатних до професійного та особистісного самовдосконалення, готових до безперервної освіти та розвитку своїх професійних характеристик та якостей. Зокрема, важливим є безперервний процес розвитку й саморозвитку особистості у поєднанні з цілісним процесом формування професійної дієвості та розвитку свого професіоналізму.

Головною метою цієї роботи є розгляд аспектів особистісного підходу до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю.

Виклад основного матеріалу. Важливими складовими характеристиками майбутніх фахівців комп'ютерного профілю в професійній діяльності виступають особистісні та професійні якості, які підсилені мотивційно-вольовими компонентами на самоактуалізацію, самоствердження, самовираження, самореалізацію особистісного росту та професійного саморозвитку. Домінантною характеристикою цього тандему виступає особистісний потенціал майбутнього фахівця який призводить до того, що спектр потенційних причин професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю розвивається синтезуючи багатоконпонентні складові його фахової діяльності й інтегруючи їх у формування новоутворень особи-фахівця. Механізми особистісного потенціалу активізують установки на самоактуалізацію, самовираження, самоствердження, самоспрямування, самореалізацію, самотворення особистості майбутнього фахівця, виявлення і розвитку його суб'єктивного потенціалу та формування особистісних якостей: спрямованості, професійної активності, творчих здібностей, значущих рис, які спрямовані на професійний саморозвиток з індивідуальним їх урахуванням.

У своєму дослідженні М. Воронцов розглядає особистісний потенціал майбутніх фахівців як систему властивостей, яка є основою його професійно-особистісного розвитку та забезпечує відповідний рівень досягнень у професійній підготовці і майбутній діяльності. Вчений виділяє основні компоненти особистісного потенціалу, кожен з яких автор системно розглядає як окремий потенціал:

- гносеологічний потенціал (система професійних знань, умінь, навичок, а також уявлень, світоглядних позицій, якими володіє фахівець);
- аксеологічний потенціал (система цілей, цінностей і цілісних орієнтацій в професії, соціально-психологічних установок особистості);
- творчий потенціал (вищі рівні всіх когнітивних процесів, спеціальні структури потребнісно-

мотиваційної сфери, емоційний профіль, структура вольової регуляції, Я-концепція особистості. Всі ці якості відкривають особистості можливість творити, знаходити нове, приймати рішення і діяти оригінально та нестандартно);

- комунікативний потенціал (система властивостей, умінь і здібностей особистості, що забезпечують її успішне спілкування, розуміння і взаєморозуміння з іншими людьми, здатність до оволодіння і рівень оволодіння мовами спілкування, а також комунікативними якостями, конкретними уміннями та навичками спілкування);

- художній потенціал (система естетичних смаків, уподобань, художньо-творчих здібностей і можливостей людини);

- професійний потенціал (професійні орієнтації, нахили, уподобання в сфері вибраної діяльності, у відповідному їм типі особистості фахівця. Своє вираження знаходить у рівні мотивації професійних досягнень, а також в орієнтації мотивів);

- духовний потенціал (система духовно-моральних цінностей і життєвих позицій особистості, її ціннісно-смісловий і смисложиттєвих орієнтацій, основних переконань і світогляду, що визначають розуміння людиною своєї відповідальності, свободи, трансцендентності). Духовний потенціал чи духовність виражає здатність особистості розуміти і вибирати істинні моральні цінності (добро, краса, істина, свобода, відповідальність, трансцендентність, любов) і покласти їх в основу свого життя [1, с. 55–65].

Особистісний потенціал майбутніх фахівців комп'ютерного профілю спрямовує особистість на прогресивний розвиток, творчу самоактуалізацію, дієве самовираження, цілісне самопізнання, гармонійну саморегуляцію, максимальну самореалізацію у професійній сфері та соціалізацію в умовах ринкової економіки, з одної сторони. Із другої він виступає базовою оцінкою можливостей, прогресивним вектором на новітню й випереджаючу орієнтацію дієвості, що в свою чергу дозволяє в процесі фахового становлення майбутніх фахівців поетапно усвідомлювати нові ціннісні установки більш глибокого професійного саморозвитку (рис. 1).

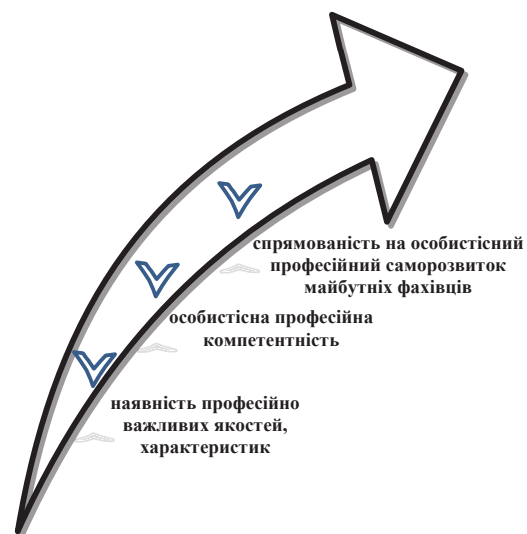

Рис. 1. Показники особистісного професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю

Заслужує на увагу бачення, О. Чудіної, проблеми спрямування особистісного потенціалу майбутнього фахівця на його саморозвиток. Науковець розглядає його як процес якісної, цілеспрямованої свідомої зміни його особистісної сфери, що забезпечує саморозвиток його особистості і є неодмінною умовою становлення суб'єктності. Вона визначає функції, через які найбільш повно розкривається сутність особистісного саморозвитку майбутнього фахівця: цілепокладання – визначає специфіку соціальної поведінки, професійно-педагогічної й навчальної діяльності майбутнього фахівця; рефлексивна – саморозвиток спонукає майбутнього фахівця до аналізу причинно-наслідкових зв'язків, стимулює розвиток його здатності до самовивчення, роботи над собою і застосування цієї здатності до складних умов і обставин професійної реальності, пошуку особистісної оцінки власного життєвого і педагогічного досвіду; активної взаємодії – саморозвиток, як внутрішня якісна зміна, в основі якої лежить суперечність між «Я» реальним та ідеальним, зумовлює потребу в діяльності й активності майбутнього фахівця (взаємодія із значущим іншим запускає механізми саморозвитку); нормативна – саморозвиток підтримує рівновагу в системі діяльності фахівця, зменшує вплив дестабілізаційних факторів у навчальному середовищі, визначає дотримання правових відносин [8].

Актуальним завданням у формуванні особистості майбутніх фахівців комп'ютерного профілю є безперервне та цілісне самовдосконалення до професійної діяльності, фахової спрямованості, безперервної освіти на основі особистісного підходу до саморозвитку своїх професійних якостей, знань, вмінь та навичок.

Особистісний підхід розглядається у сучасній педагогіці як ключовий методологічний принцип вивчення, дослідження, організації педагогічного процесу (зі специфічними цілями, змістом, технологіями), який орієнтований на розвиток і саморозвиток власне особистісних властивостей індивіда [7, с. 19–20].

В українському педагогічному словнику під авторством С. Гончаренка особистісно орієнтований підхід трактується як «послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до свідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як суб'єкта виховної взаємодії» [2, с. 243].

Особистісний підхід передбачає допомогу особистості в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятих самовизначення, самореалізації та самоутвердження [6, с. 106].

К. Роджерс, досліджуючи проблему особистісного підходу зазначив, що метою саморозвитку особистості є пошук шляхів та умов поєднання «реального Я» з «ідеальним Я». З огляду на це, виникла потреба визначення «умов і шляхів» оптимізації цього процесу. Загалом їх можна описати як:

– наявність конкретної мети, до якої особистість постійно прагне, мета має бути реальною, з огляду на об'єктивні обставини, а процес досягнення – передбачати наполегливість, навіть прояв певного розвитку з боку особистості;

– сприяння створенню «ситуації успіху», пережитий особистістю успіх додає їй самоповаги та впевненості;

– стимулювання інтелектуальної ініціативи, поступове збільшення навантаження сприяє вдосконалити розумний розрахунок власних сил [4].

Сутність особистісного підходу до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю розкривається в її функціях:

– мотиваційно-змістова (визначальна мотиваційно-змістова орієнтація на професійну діяльність, яка задає: особистісні та фахові цінності, напрями та ідеали; внутрішньо-особистісні цілі, зміст і мотивацію саморозвитку);

– освітня (опанування науковою теорією для потреб особистісного професійного зростання; формування системності знань, об'ємності умінь узагальнювати і аналізувати набуті знання, здатності їх задіяння до професійної діяльності; реалізація об'ємного і якісного оновлення професійної діяльності; активізація потреби професійного саморозвитку майбутніх фахівців; спрямування до навчально-пізнавальної та творчої діяльності, самотворення цілісної системи знань);

– методологічна (систематизація методів, прийомів, фахових умінь і навичок, наукових технологій дослідження у професійній діяльності; опанування методологічним обґрунтуванням рефлексії, критичного аналізу особистісної діяльності, творчого застосування концепцій та методів пізнання; методологічне пізнання саморозвитку і самореалізації як механізмів оволодіння функціями професійної діяльності; формування дієвості методологічних основ та їх вплив на становлення методологічної культури майбутніх фахівців як частини професійного саморозвитку та компетентності);

– психологічна (самоактуалізація асоціативних систем та образів особистісного потенціалу; самокорекція індивідуально-особистісних здібностей, інтересів, мислення, уваги, працездатності, емоційності, професійної пам'яті для успішного виконання професійної діяльності; стимулювання процесів саморозвитку, інтелектуального потенціалу, активного формування пізнавальних мотивів до професійної діяльності; вольова регуляція професійної майстерності; реорганізація професійної діяльності майбутнього фахівця);

– розвивальна (саморегуляція оперативності знань, світоглядних і перспективних позицій, що дозволять коректувати та планувати професійну стратегію діяльності; самовираження до прогресивних змін, системного стилю мислення, цілісного світогляду майбутніх фахівців; саморозвиток креативного та логічного мислення для прогресивної координації діяльності та професійної самоактуалізації особистості);

– конструктивна (становлення високого особистісного професіоналізму з плануванням траєкторії професійного саморозвитку; накреслення шляхів самовдосконалення професійної компетентності та професіоналізму до професійної діяльності; проектування стратегії теперішніх і віддалених перспектив із аналітичним плануванням цілей діяльності);

– практична (самореалізація та розкриття особистісного потенціалу в професійному зростанні та вдосконаленні підготовленості до діяль-

ності; застосування та впровадження набутих професійних знань, інноваційних методів і підходів на практиці; системоутворювальна діяльність до інтелектуально-значимих якостей, необхідних майбутньому фахівцеві для здійснення професійної діяльності; гармонійне поєднання практичних досягнень та відкриття стратегічних можливостей і здібностей для формування творчого потенціалу особистості).

Особистісний підхід до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю характеризується зростанням, становленням, інтеграцією значущих особистісних рис, здібностей, професійних знань та вмій. Це потенційний шлях до самоактуалізації, самовираження,

самопізнання, саморегуляції, самореалізації особистості як активно-якісного перетворення людиною свого внутрішнього світу, котра синтезує креативно-ціннісні характеристики до професійної діяльності.

Висновки і пропозиції. Особистісний підхід до професійного саморозвитку майбутніх фахівців комп'ютерного профілю розглядається нами як цілісна саморозвиваюча система, заснована на діяльнісному перетворенні особистістю себе, породжена потребами в самоактуалізації, самовираженні, самопізнанні та особистісному зростанні яка здійснюється в ході саморегуляції своєї поведінки і самореалізації діяльності, спрямованої на досягнення професійно-значущих цілей.

Список літератури:

1. Воронцов М. Л. Психологические механизмы формирования личностного потенциала и профессионализма в подготовке преподавателя-лингвиста: дисс. ... канд. псих. наук: 19.00.07 / Максим Леонидович Воронцов. – Нижний Новгород, 2004. – 189 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.
3. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>
4. Міляєва В. Р. Формування компетентності саморозвитку особистості як основа підготовки майбутнього фахівця / В. Р. Міляєва, Ю. В. Бреус // Проблеми загальної та педагогічної психології [Електронний ресурс]: зб. наук. пр. Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Т. XIII. – Ч. 7. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pzpp/2011_13_7/120-128.pdf
5. Науково-освітній потенціал нації: погляд у ХХІ століття: у 3 кн. / авт. кол.: В. М. Литвин (кер.), В. П. Андрущенко, С. О. Довгий, В. О. Зайчук, В. Г. Кремень; за заг. ред. В. М. Литвина. – К.: Навч. книга, 2003. Кн. 2: Освіта і наука: творчий потенціал державо- і культуротворення. – 672 с.
6. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Лариса Олександрівна Петриченко. – Х., 2007. – 240 с.
7. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования: курс лекций / Ю. В. Сенько. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 240 с.
8. Чудина Е. Е. Основы целеполагания в становлении профессионально-личностного саморазвития будущего учителя [Електронний ресурс] / Е. Е. Чудина. – Режим доступу: <http://borytko.nm.ru/papers/subject1/chudina.htm>

Карабин О.И.

Тернопольский национальный педагогический университет
имени Владимира Гнатюка

ЛИЧНОСТНЫЙ ПОДХОД К ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ САМОРАЗВИТИЮ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ КОМПЬЮТЕРНОГО ПРОФИЛЯ

Аннотация

Рассмотрены теоретические основы профессионального саморазвития будущих специалистов компьютерного профиля. Так, в результате учета особенностей самореализации себя как специалиста в сфере деятельности, самоактуализации, самосовершенствованию в процессе подготовки в вузе, выяснено аспекты личностного потенциала будущего специалиста компьютерного профиля. Рассмотрены личностный подход к самоактуализации, самовыражения, самопознания, саморегуляции и самореализации будущего специалиста. На организационно-деятельностного этапе определены некоторые аспекты личностного подхода к профессиональному саморазвитию будущих специалистов компьютерного профиля. Перспективно-поисковый этап предусматривает определение особенностей профессионального саморазвития будущих специалистов компьютерного профиля.

Ключевые слова: информатизация образования, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, профессиональное становление, личностный потенциал, личностный подход, профессиональное саморазвитие.

Karabin O.Y.

Ternopil National Pedagogical University
named after Volodymyr Hnatiuk

PERSONAL APPROACH TO PROFESSIONAL FUTURE SELF-DEVELOPMENT SPECIALISTS COMPUTER PROFILE

Summary

The theoretical bases of professional self-development of future specialists of computer type. Thus, due to accounting features self itself as a specialist in the field, self-actualization, self-improvement in preparation in high school, found aspects of personal potential future professional computer type. We consider personal approach of self-expression self-knowledge, self-control and self-realization of the future specialist. At the organizational-activity stage identified some aspects of personal approach to professional self-development of future specialists of computer type. Promising retrieval stage involves determining the characteristics of professional self-development of future specialists of computer type.

Keywords: informatization of education, training, professional competence, professional development, personal potential, personal approach, professional self-development.
